

АЛЬТЕРНАТИВНЕ МОВОЗНАВСТВО ШІСТДЕСЯТНИКІВ: І. ДЗЮБА ТА І. СВІТЛИЧНИЙ

Непоследовністю і суперечливістю в мовно-культурній політиці відзначалася доба хрущовської відлиги. Десталінізація й лібералізація режиму викликала появу покоління нової української інтелігенції, яка активно виступила в обороні прав української мови. У цей час було започатковано низку фундаментальних праць з української мови, літератури, історії, але водночас русифікація неросійських народів Радянського Союзу лишалася головним напрямом національної політики КПРС.

Офіційне мовознавство, втілюючи гасло «гармонійної російсько-української двомовності», виключало саму можливість появи будь-якого об'єктивного соціолінгвістичного аналізу реальних мовних процесів, що відбувалися в УРСР. Такі дослідження з'явилися в колах опозиційної творчої інтелігенції, що ввійшла в історію під назвою «шістдесятників». Провідною ідеєю руху опору 60-х років була ідея національно-культурного відродження.

Важко переоцінити ту роль у пробудженні національної свідомості в масово зрусифікованому соціумі, яку відіграла праця Івана Дзюби (нар.1931) «Інтернаціоналізм чи русифікація?» (1965). Ця праця була першим науковим соціолінгвістичним дослідженням реальної мовної ситуації тогочасної України, яке аргументовано спростувало догму радянського мовознавства про гармонійність російсько-української двомовності. Крім загального аналізу звуження сфер функціонування української мови, автор висвітлив і такі замовчувані в офіційному радянському мовознавстві питання, як нерозривність зв'язку мови, культури й національної свідомості, показав згубний вплив денационалізації на моральний стан суспільства. Дослідження І. Дзюби зосереджувалося на висвітленні функціональних аспектів побутування української мови, її статусу, російсько-українського мовного конфлікту.

Шістдесятники порушили питання й про інший аспект зросійщення – сплановане обмеження лексичного складу української мови і втручання в її внутрішню структуру. Мовознавча тематика становить вагому частину творчого доробку Івана Світличного (1929 – 1992). Його статті – «Гармонія і алгебра» (1965) та «Новий словник. Який він?» (1970) – рецензія на тритомний «Російсько-український словник» (1968), мають велику наукову вартість і лишаються актуальними до сьогодні. Автор переконливо розкрив механізм

впроваджені в 30-х роках практики штучного зближення української мови з російською і відверто означив її як свідоме калічення української лексики.

З другої половини 60-х років І. Світличний починає укладати словник синонімів, – цю працю він вважав головною справою свого життя. У картотеці укладача було кілька десятків тисяч карток попередньо систематизованого матеріалу, а деякі лексичні гнізда налічували навіть понад сто синонімів. Немає сумніву в тому, що, якби не важка хвороба і передчасна смерть, І. Світличний завершив свій словник, і українське мовознавство збагатилось б надзвичайно цінним зібранням української лексики. Цей великий подвижницький труд потребує спеціального дослідження, доопрацювання й видання словника, як це не раз бувало в історії словникарства.

Таким чином, у рухові опорі української інтелігенції 60 – 70-х років боротьба за права української мови як основи національного життя становила невід’ємну частину правозахисної діяльності. Ця боротьба провадилася і проти зовнішньої русифікації, що виявлялась у звуженні суспільних функцій української мови, і проти спланованого втручання у її внутрішньомовний розвиток, за збереження її лексичного багатства і самобутності.

Бучовський Р.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ США ТА УКРАЇНИ

Армія посідає визначне місце в кожній суверенній державі. Кожна з цих армій має свої характерні особливості, які проявляються не лише на структурному та організаційному рівні, а на мовному рівні військовослужбовців різних країн, особливо у сфері військового документування і сленгі. При передачі реалій, характерних для військового формування певної країни, іншою мовою можливе викривлення змісту цих реалій, що є неприпустимим для військового перекладу.

Актуальність теми дослідження зумовлена значною кількістю військових реалій армій США та України, які викликають труднощі при їх розумінні і перекладі, а також постійною зміною словникового запасу військовослужбовців у зв'язку з технічним прогресом, реформуванням військ, виникненням нових сленгізмів.

Мета роботи полягає у тому, щоб показати особливості, характерні лексиці військовослужбовців США та України, та визначити способи їх передачі українською мовою.

Для досягнення мети необхідно розв'язати такі **завдання**: